

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

БУЛАХ ІРИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 72.01.013

**ПРИНЦИПИ СИМВОЛІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ
МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА**

18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор архітектури, професор

Тімохін Віктор Олександрович,

Київський національний університет будівництва і архітектури,
завідувач кафедри дизайну архітектурного середовища

Офіційні опоненти:

доктор архітектури, професор **Ремізова Олена Ігорівна**

професор кафедри основ архітектури Харківського національного університету
будівництва і архітектури, м. Харків

кандидат архітектури, доцент **Трошкіна Олена Анатоліївна**

доцент, завідувач кафедри основ архітектури та дизайну Навчально-наукового
інституту аеропортів Національного авіаційного університету, м. Київ

Захист відбудеться «7» квітня 2016 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.056.02 при Київському національному університеті будівництва і
архітектури за адресою: 03680, м. Київ, Повітрофлотський пр., 31, ауд. 466

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного
університету будівництва і архітектури за адресою: 03680, м. Київ,
Повітрофлотський проспект, 31

Автореферат розісланий «4» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Сергейчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема підвищення архітектурно-художнього рівня містобудівних рішень набуває першочергового значення в умовах інтенсивної урбанізації та хаотичного зростання міст, яке призводить до порушення неповторності образу міського середовища, заглиблює кризу розуміння духу місця. Символізм, як передача змісту шляхом нетекстової інформації, з часів етнічного зародження культур і по сьогодні являється актуальним у створенні контексту беззаперечної цінності об'єктів образотворчого мистецтва, архітектури, містобудування. Сучасні містобудівні регламенти та правила України спрямовані на практичні і технічні показники формування міського середовища. Питання підвищення естетично-художнього рівня міського середовища, його образності вирішуються інтуїтивно, без належного обґрунтування. Найчастіше пошук символічно-образного рішення підміняється стандартно-типовими пропозиціями, що не узгоджені з існуючим історичним оточенням та перспективним розвитком міста. І, як наслідок, сучасне місто все частіше набуває рис правильно спроектованої технічної системи.

У даному дослідженні міське середовище розглядається, як складна багатопарова система, що поступово інтегрує й ієрархічно підпорядковує планувальну форму міста на глобальному рівні; вулиці, майдани і ландшафтну архітектуру – на макрорівні; будівлі і споруди – на локальному рівні; міські монументи і малі архітектурні форми, що утворюють мікрорівень. Кожен з цих рівнів формує власний символічний архітектурно-художній образ, які пов'язані між собою єдиним філософсько-естетичним і архітектурно-містобудівним задумом і змістом. Поступове розгортання усіх складових цього задуму і змістів створює сприятливі умови для отримання інтелектуально-філософського обґрунтування і художньо-естетичного довершення сукупного символічного архітектурно-художнього образу міського середовища.

Під символізацією розуміється творчий процес, пов'язаний із формуванням художнього образу міського середовища, який спирається на культурно-філософську спадщину, відображаючи зв'язок між реальним і ідеальним світом архітектурно-містобудівних форм та просторів завдяки їх абстрактній виражальності і конкретній зображальності. Дія символізації спрямована на досягнення якісно нового художньо-естетичного рівня розвитку і довершеності міського середовища. Художній образ міського середовища, як кінцевий результат символізації, в ході переосмислення і поступового абстрагування першообразів в процесах символізації стає втіленням багатозначного і складного, виражального і зображального знаку-символу.

Теоретичною базою для вирішення цих питань стали праці філософів та мистецтвознавців серед яких: Аристотель, Г. В. Ф. Гегель, І. Кант, Ф. Шеллінг, Й. В. Гете, Ф. Ніцше, К. Юнг, Е. Фромм, Е. Кассіерер, У. Еко, О. Ф. Лосев, О. Е. Гутнов, В. Л. Глазичев та ін. Символічний напрямок в образотворчому мистецтві, що був заснований А. Орсьє, знайшов своє втілення у роботах П. Гогена, П. Г. Моро, К. Малевича, В. Кандінського, М. Врубеля та ін. Символізм, як творчий підхід відображення дійсності, був представлений в літературі роботами поетів-символістів серед яких Ж. Мореас, Ш. Бодлер, С. Малларме, А. Рембо, П. Верлен,

О. Іванов, А. Білий, О. Блок, О. Мандельштам та ін.

Дослідженню художньої образності та символізації в теорії архітектури та містобудування були присвячені фундаментальні праці Л. Альберті, К. Леду, Т. Кампанелла, Е. Булле, К. Лінча, Р. Вентурі, Ч. Дженкса, К. Танге, К. Александра та ін., які у своїх роботах акцентували увагу на пошуках формування високоякісного архітектурно-художнього образу міського середовища, з його філософським та культурно-історичним обґрунтуванням, а також естетично-виразним відображенням внутрішнього змістовного наповнення завдяки використанню символічного підходу. Інтуїтивне використання символізації у архітектурно-містобудівній практиці, що пов'язане з майстерністю архітектора та вимогливістю до якості власних творів, а також усвідомлення про необхідність архітектури "промовляти" символічною мовою відбулося у роботах Е. Кабе, Е. Говард, А. Лоос, Ле Корбюзьє, груп "НЕР" та "Архігрем", Н. Фостера, М. Сафді, В. Каллебота, С. Калатрави, Ф. Гері та ін.

В зв'язку з недостатньою вивченістю теоретичних засад символізації сьогодні зростає нагальна потреба у вирішенні актуальних задач систематизації існуючого теоретичного і практичного досвіду архітектурно-містобудівної символізації, у вдосконаленні існуючих і розробці нових принципів і методів формування повноцінного художнього образу міського середовища з елементами його символізації, які сприятимуть наповненню змістом і підвищенню естетичності міського середовища.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота, її висновки і результати пов'язані з науковою темою "Теоретично-методологічні і типологічні основи формування та розвитку архітектурно-дизайнерського та міського середовища" (державний реєстраційний номер наукової тематики кафедри ДАС 0115U005162) кафедри дизайну архітектурного середовища КНУБА.

Тема дисертації відповідає законодавчим документам у галузі містобудування, зокрема змісту "Державної концепції сталого розвитку населених пунктів", Закону України "Про планування і забудову території" (2000 р.), Закону України № 687/14 "Про архітектурну діяльність" (1999 р.), Закону України "Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об'єктів культурної спадщини" (2010 р.), Указу Президента України № 422/97 "Про пріоритетні завдання у сфері містобудування" (1997 р.).

В системі ООН створені структури, призначені досліджувати і забезпечувати високу якість міського середовища (НАВІТАТ, УЕФ, УНЕР та ін.). Образ міста та естетика сучасного міського середовища обговорювались на XIII-XVIII з'їздах НСАУ у Києві. Департамент містобудування та архітектури КМДА наголошує на потребі у дослідженні та впровадженні естетичних норм в містобудівне проектування та здійснює низку проектів, конкурсів та ініціатив.

Метою роботи є визначення принципів, методів і прийомів символізації у формуванні архітектурно-художніх образів міського середовища і розробка на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх використання.

Завдання дослідження:

- проаналізувати і узагальнити досвід символічного підходу до формування міського середовища;
- виявити філософсько-містобудівні засади і тенденції формування символічного

підходу в архітектурі, містобудуванні;

- визначити і систематизувати принципи символізації архітектурно-художніх образів;
- запропонувати методи і прийоми символізації в архітектурно-художньому образотворенні міського середовища.

Об'єкт дослідження – архітектурно-художній образ міського середовища на різних рівнях організації міського середовища.

Предмет дослідження – символізація, як закономірний процес і результат формування повноцінного художнього образу і як засіб підвищення змістово-естетичних якостей міського середовища.

Методи дослідження:

Робота проводилась з використанням елементів системного і комплексного підходів, які включили порівняльний аналіз, структурно-логічне моделювання, систематизацію результатів наукових досліджень, літературних та інформаційних джерел, методи експериментального проектування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- на основі аналізу науково обґрунтовано поняття символізації архітектурно-художнього образу, визначені місце, роль і тенденції символізації на всіх рівнях організації міського середовища (планувальному, об'ємно-просторовому і благоустрою міської території);
- вперше визначено основні етапи і рівні символізації (аналогізація, схематизація, алегоризація і символізація), їх ознаки і характеристики, сформульовані основні принципи символізації архітектурно-художнього образотворення (комунікативність, трансформативність, комутативність, метаморфічність);
- розроблена структурно-логічна модель, удосконалені методика, методи й прийоми символізації архітектурно-художнього образу міського середовища;
- отримали подальший розвиток прийоми символічного підходу в проектах архітектурно-містобудівного призначення.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання їх у подальшому вивченні проблем символізації, естетизації і філософського обґрунтування архітектурно-містобудівної діяльності; в аналізі теоретичного і практичного досвіду в галузях містобудування і архітектури, пов'язаного з філософським питанням естетизації міського простору; у поглибленні змісту і систематизації принципів символічного підходу у формуванні архітектурно-художнього образу міста; у визначенні і використанні методів та прийомів архітектурно-художньої символізації на різних рівнях містобудівного проектування і прогнозування; у навчальному процесі при викладанні таких дисциплін, як "Основи містобудування", "Історія містобудування", "Теорія містобудування".

Практичне значення підтверджується впровадженням результатів дослідження у курсове та дипломне проектування, а також в конкурсні проекти ("Концепція реконструкції центральної частини м. Києва, як складової меморіалізації подій "Революції Гідності", Міжнародний конкурс "Територія Гідності", огляд-конкурс "Премія національної спілки архітекторів України", "ІнтерYear2015", "Інтер'єр року"), Всеукраїнський фестиваль "Архітектура та дизайн", Студентський форум.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації доповідались

на: Міжнародній конференції у Львові (2013 р.), Міжнародній конференції у Варшаві (2014 р.), Міжнародній конференції у Гданську (2015 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції ХДАДМ у Харкові (2009 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів і студентів "БудМайстерКлас" у Києві (2015 р.), науково-практичній конференції НСАУ (2015 р.), науково-практичних конференціях Київського національного університету будівництва і архітектури у 2008, 2013, 2014, 2015 рр.; на наукових конференціях молодих вчених, аспірантів і студентів Київського національного університету будівництва і архітектури у 2008, 2013, 2014, 2015 р.

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані у 1-й колективній монографії, 9-ти статтях у фахових виданнях України, 3-х статтях в зарубіжних збірках наукових праць та у 2-х тезах до конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, термінологічного словника, додатків. Текстова частина включає 125 сторінок, графічна частина налічує 52 сторінки ілюстрацій, список використаних джерел зі 182 найменувань, термінологічний словник складає 4 сторінки, додатки на 20 сторінках. Загальна кількість сторінок - 220.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, сформульовано мету, задачі і методи дослідження, визначені наукові результати роботи, її практичне значення, впровадження і апробацію результатів дисертації.

Розділ I «Досвід дослідження символізації архітектурно-художнього образу». У першому розділі розглянуто історичний досвід формування поняття символу і символізації у філософії, мистецтві і літературі, у містобудуванні та архітектурі. У кожний окремий період часу цим поняттям надавались особливі значення, що були продиктовані науково-просвітницьким, соціально-культурним контекстом їх розвитку. Інколи відношення до усталеного поняття символу змінювалися на діаметрально протилежні, інколи мали кілька тлумачень, а іноді повертались до вже традиційних уявлень.

Теоретичною базою для дослідження символу слугували праці філософів та мистецтвознавців, серед яких: Платон, Плотін, Аристотель, Прокл, Г. В. Ф. Гегель, Д. Ареопагит, І. Кант, Ф. Шиллер, Ф. Шлегель, Ф. Шеллінг, Й. В. Гете, К. Золгер, О. Шпенглер, Ф. Ніцше, І. Бахофен, І. Фолькельт, Ф. Т. Фішер, А. Шопенгауер, С. К'єркегор, Д. Мілль, Г. Спенсер, Г. Зіммель, Г. Земпер, У. Еко, К. Юнг, Е. Фромм, Р. Ассаджолі, П. Флоренський, Е. Кассіер, О. Ф. Лосєв, О. Е. Гутнов, В. Л. Глазичев. У ході аналізу поняття символу у філософії були виділені два основних напрямки його сприйняття: класичний німецький (символ, як діалектичний синтез реального і ідеального світів) та романтичний підхід (символ, як вираз відносин між духом і матерією). Особлива увага в рамках даного дослідження була приділена теорії Ф. В. Шеллінга, який вперше відокремив поняття "символ" від "схематизму" й "алегорії". Встановлено, що у процесі тривалої еволюції свідомості людини поступово відкривалася глибина символів, кожний з

яких був цілісний й самостійний зріз Всесвіту, що по-своєму відображало сутність буття, давало йому пояснення, ставило цілі і визначало власні закони.

Символічний напрямок в образотворчому мистецтві був заснований А. Ор'є та слугував основою в творчості видатних живописців, серед яких: П. Гоген, П. Серюз'є, Г. Моро, О. Редон, К. Малевич, В. Кандінський, М. Врубель, В. Борисов-Мусатов та ін. Філософсько-символічний напрямок в образотворчому мистецтві прагнув до відтворення реального світу через створення власного світу митця, де символ виступав сполучною ланкою між ними. Теорія символізму в літературі була представлена роботами поетів-символістів, серед яких: Ж. Мореас, Ш. Бодлер, С. Малларме, А. Рембо, П. Верлен, О. Іванов, А. Білий, О. Блок, О. Мандельштам та ін. Головною метою поетів-символістів стало подолання зовнішньої оболонки видимого світу, розрив якої відкривав можливість досягнення і виразу суті буття, нового і небаченого ідеального світу.

Аналіз становлення явища символізації різноманітних художніх образів міського середовища, проведений в ході дослідження багатьох міських розпланувань і пошукових проєктів, а також містобудівних та ландшафтних ансамблів, архітектурних споруд та міських майданів, обладнаних малими архітектурними формами, допоміг виявити основні положення символічного підходу, його місце і розвиток в історії архітектури з позицій творчого пошуку виразності і зображальності художніх образів та форм. Дослідження художньої образності та символізації в теорії містобудування та архітектури були проведені в роботах Л. Альберті, К. Леду, Е. Булле, К. Лінча, Р. Вентурі, Ч. Дженкса, К. Танге, К. Александера, Б. Черкеса, О. Ремізової, С. Лінди, Н. Шебек, С. Шубович, П. Ричкова, А. Мардера, В. Абизова, О. Михайлишин, О. Трошкіної та ін.

Досвід становлення, впровадження і застосування методів архітектурно-художньої символізації базується на проведеному аналізі 48 міських розпланувань та пошукових пропозицій, 45 архітектурних об'єктів та споруд, 20 ландшафтних об'єктів, міських ансамблів, площ, монументальних пам'яток видатних архітекторів, серед яких: Т. Мор, Філарете, Ф. ді Дж. Мартіні, В. Скамоцци, А. Палладіо, П. Катанео, Т. Кампанелла, Е. Булле, К. Н. Леду, Д. Фонтана, А. Лентор, Е. Кабе, Ш. Фур'є, Р. Оуен, А. Сант-Еліа, Т. Гарньє, Е. Говард, Ф. Л. Райт, Ле Корбюзьє, Е. Саарінен, К. Доксіадіс, О. Хансен, "Архігрем", "НЕР", "Хаусрукер", П. Солері, К. Танге, Й. О. Спрекельсен, Ч. Дженкс, Н. Фостер, С. Калатрава, В. Каллебот, Р. Фрателло та ін., насамперед пов'язаний з етапами еволюції містобудування, розкривається у визначних містобудівних та архітектурних зразках, архітектурних утопіях та фантазіях.

Встановлено, що, починаючи з найдавніших часів до епохи Відродження, образ міста розумівся, сприймався і проєктувався, як втілення космогонічних і філософських, наукових і релігійних, але обов'язково символічних світоустрійних моделей: місто-Космос, місто-Дім, місто-Зірка, місто-Поліс, місто-Табір та ін. У цей час характерними художньо-образними втіленнями цих ідей ставали геометрично-сітчасті структури, які згодом розділилися на «штучні» (геометризовані) та природні (нерегулярні і вільні) планування. Пізніше, зазначені концепції частково підтримувались, а з часом оновлювались у добу Середньовіччя, Відродження, бароко і класицизму, коли з'явилися ознаки алегоризації й антропоморфізму,

трьохпроменевої організації у формуванні архітектурно-містобудівної образності міського розпланування і міської забудови.

В епоху промислової і науково-технічної революції, у відповідності до нових світоустрійних уявлень, створювались міста-заводи, міста-порти, міста-наукові центри, міста-супутники, міста-сади, міста-стрічки, які у художніх образах міського розпланування і забудови символізували пріоритет одної функції, практично не враховуючи цілісне уявлення про міську форму, структуру і організацію, про невиразність і хаотичність різноманітних урбаністичних новоутворень. Поняття і уявлення про художній образ міста і символізацію міського середовища втрачали свою самостійність, значимість, знаковість і індивідуальність, розчиняючись у хаосі еkleктичних і мозаїчних картин та постмодерністських образів цього середовища, яке почали досліджувати крім архітекторів і містобудівників, урбаністи і соціологи, економісти й екологи.

На цьому тлі багатоманітні уявлення про особливості побудови прагматичних образів міста і його середовища призвели до виникнення багатьох розрізнених концепцій і понять про місто, нових наукових напрямків, таких як урбаністика, аркологія, урбоекологія та ін., де формувались власні образи і символи міського середовища, без їх необхідного і достатнього естетичного осмислення. Все це свідчить про те, що в сучасному містобудуванні ще й досі немає визначення усталеного (ключового) поняття «місто», але є спільне уявлення про місто як дуже складну, відкриту, динамічну систему. Образ міста, що розвивається у просторі і часі, має багато складових частин і функцій, що поєднані між собою за допомогою просторової функціональної організації планувальної структури і архітектурної композиції в єдиний і цілісний, сповнений змістом символічний та художній образ.

У результаті узагальнення проведеного аналізу, з'явилась можливість попередньо уточнити поняття символу і символізації. Під символом розуміється складна багатоплоскостна структура, що об'єднує й інтегрує в собі інтелектуально-змістовну й естетичну, архітектурну і містобудівну, філософську і культурну складові художнього образу міського середовища, взаємодія яких забезпечує синтез художньої ідеї, форми і змісту в їх зображальності і виразності.

Виходячи з цього, під явищем і процесом символізації образів міського середовища, як ієрархічної системи розуміється поступове ієрархічне підпорядкування глобальному рівню образотворення міського розпланування спочатку образів макрорівня символізації вуличних каркасів, майданів, ансамблів і ландшафтних утворень, потім локального рівня символічного образотворення архітектурних будівель і споруд, нарешті, найнижчого мікрорівня символізації образів монументів, скульптур і малих архітектурних форм.

Провідна роль і значення містобудівного символу і символізації міського середовища полягає у створенні єдиної концепції розвитку художніх образів на всіх його ієрархічних рівнях, де ці водночас самостійні і відкриті до об'єднання образи доповнюють один одне і гармонічно взаємодіють між собою, створюючи індивідуальний і неповторний, повноцінний і довершений, інтелектуальний і естетичний архітектурно-містобудівний образ міського середовища. Проведене у першому розділі дослідження стало підґрунтям для визначення загальних положень символічного підходу до формування архітектурно-художнього образу цього

середовища, формулювання принципів, методів та механізмів їх реалізації.

Розділ II «Систематизація принципів і методів символічного підходу в архітектурі та містобудуванні». Спираючись на погляди Аристотеля, який у символі поєднував зміст і план його вираження і наполягав на символі-сукупності, як вираженні загальної мети, відштовхуючись від теорії Ф. В. Шеллінга стосовно трьохступеневості художнього образу, у дослідженні були запропоновані загальні положення символічного підходу до формування і розвитку архітектурно-художнього образотворення міського середовища. Виходячи з Аристотелевого вчення про чотири причини, їм у відповідність були приведені провідні елементи і рівні побудови архітектурного образу:

- аналогія, що відповідає за матеріальну основу і перший рівень формування цього образу;
- схема, яка, абстрагуючись від цієї основи, стає рушійною причиною і другим рівнем розгортання образу;
- алегорія, яка, інтегруючи в собі і надаючи тілесності аналогіям і схемам, відповідає на третьому рівні за форму образу;
- нарешті, на четвертому рівні відтворюється символ, як кінцева причина системної цілісності аналогій, схем та алегорій.

Виходячи з цього, процес художнього формування архітектурно-художнього образу міського середовища проходить чотири стадії й етапи символізації: процес проведення аналогій чи по-іншому аналогізацію, схематизацію, алегоризацію і, власне, символізацію.

Аналогізація – це процес і перший етап формування нових архітектурно-художніх першообразів міського середовища шляхом виявлення подібності і схожості із відмінними за змістом і формою предметами і явищами за певними провідними властивостями, ознаками або відношеннями, які більш досліджені в інших розділах архітектури і містобудування, в інших галузях знань. Використання аналогії в містобудуванні та архітектурі - це одне із засадничих положень, завдяки котрому стає можливим використання органічних взірців і зразків неживої природи. У ході дослідження з'ясовано, що органічні взірці розподіляються на антропоморфні, зооморфні, флороморфні, а вибір взірців з неживої природи частіше спирається на відображення космосу і геопластики, геометричних і математичних аналогій, а також на штучні аналогії.

Схематизація – це друга стадія та процес, де відбувається подальше узагальнення і абстрагування результатів аналогізації і відображення основних характеристик першообразів без акцентування їх індивідуальності.

Алегоризація пов'язана з індивідуалізацією архітектурно-художнього образу міського середовища на третьому етапі, шляхом залучення тілесних форм, для вираження абстрактного і відстороненого змісту схем, спрямована на підвищення якості художнього образу і поглиблення й розширення його змісту.

Символізація – це водночас причина і кінцева мета створення повноцінного художнього образу при подальшому абстрагуванні алегорій та інтеграції аналогій і схем на шляху кардинального оновлення першообразів міського середовища. Зазначені процеси художнього формування архітектурно-художнього образу міського середовища були проілюстровані на прикладі більш ніж 25 міських

розпланувань та архітектурних об'єктів.

У дослідженні були розглянуті зображально-виражальні форми архітектурно-художнього образу міського середовища. Так, було встановлено, що аналогізація – це зображальна форма символізації, яка покликана на відтворення предметів і явищ об'єктивної дійсності в індивідуальному, своєрідному і конкретному художньо-символічному образі. Полярною до зображальної форми архітектурної символізації виступила форма вираження. Виразальна форма – це форма символізації художнього образу міського середовища, сутність якої полягає у створенні в проектному рішенні художнього образу, що не мав би прямих аналогів у дійсності (почуття, настрої, ідеали людей і т.п.), але відображав би цю дійсність через об'ємно-просторову та планувальну організацію шляхом алегоризації. Схематизація відображає зображально-виразну форму передачі змістовно-символічного наповнення художнього образу, а символізація – виразно-зображальну форму.

Загальні положення символічного підходу стали основою для визначення принципів формування архітектурно-художнього образу:

- процесу аналогізації, як процедурі встановлення змістовного і формального зв'язків, тобто комунікації між різнорідними сферами знань, відповідає принцип комунікативності. Принцип комунікативності – це знаходження зв'язків між ретельно підібраними аналогіями і їх відповідними першообразами, що стають матеріальними причинами відтворення процесів символізації;
- наступні, рушійні причини, які реалізуються в процесах схематизації, втілюються у принципі трансформативності, що відповідає за узагальнення і абстрагування аналогій шляхом перетворення форм першообразів;
- формальні причини розгортання процесів символізації викликають до життя дію принципу комутативності, тобто своєрідного переключення трансформованої схеми з її абстраговано-відсторонених на конкретно-тілесні поняття і образи, тобто на алегоричний зміст символізації;
- принцип метаморфічності, як кінцева причина, знову спрямовує процес символізації на подальше абстрагування і перевтілення змісту і образів аналогій, схем і алегорій у якісно нову цілісну і гармонійну систему єдиного художнього образу-символу міського середовища.

Перевірка дієвості і потенціальних можливостей застосування принципів символізації відбулася на прикладі 12 архітектурно-містобудівних об'єктів світової та вітчизняної спадщини.

Методи реалізації зазначених принципів будувались з урахуванням подвійних діалектичних протилежностей і взаємодоповненостей, що існують між ними, забезпечуючи їх об'єднання в єдиний гармонічний і ієрархічно підпорядкований ряд. Метод акцентування просторових форм (метод просторовості), який розгортається під впливом принципу комунікативності, діалектично протистоїть методу урахування історичного часу в розгортанні цих форм (метод часовості), утворюючи проміжні, взаємодоповнюючі і перехідні методи урахування єдності і нерозривності просторово-часових та часо-просторових ознак і характеристик – зв'язків між аналогіями при формуванні першообразів. Дія принципу трансформативності регулює низку методів схематизації, серед яких метод виявлення подібностей, що протиставлений методу з'ясування відмінностей, які утворюють гармонійний ряд за

рахунок методів роз'єднаності і поєднання змісту і форм аналогій. Вплив комутативного принципу визнається вирішальним у попарному протистоянні та взаємодоповненості методів взаємозв'язковості і ансамблевості, комплексності і системності, що встановлюються між аналогіями та їх схемами при визначенні алегорій. Діалектична протилежність та гармонічна доповненість, що закладена у принцип метаморфічності, виявляється при знятті протиріч між зображальним і виражальним методами та введенні похідних від попередніх зображально-виражальних і виражально-зображальних методів.

Розділ III «Удосконалення засобів символізації архітектурно-художнього образу міського середовища». У розділі була запропонована ідеалізована структурно-логічна модель символізації художніх образів міського середовища, яка узагальнила і поєднала в собі причини і процеси, принципи і методи символізації на різних етапах і рівнях розгортання художнього образотворення, починаючи з першообразів та їх схем і закінчуючи алегоріями і образами-символами міського розпланування, будівель і споруд, а також монументів, скульптур і малих архітектурних форм, що в сукупності формують символічний характер міського середовища.

Структура імітаційної моделі описує спочатку зв'язки між аналогіями, котрі поступово набувають результатів-зв'язків у нових значеннях в схематизації і нових змістів в алегоріях, завершуючи опис виникнення метаморфічних знаків. Слід зазначити, що дана модель призначена для імітації процесів поступової символізації як на глобальному, макрорівні, локальному і мікрорівні в цілому, так і для кожного рівня і об'єкта окремо. Логіка побудови, зміст і форма імітаційної моделі дозволяють відстежити всі стадії (процеси), їх реалізацію через відповідні принципи символізації архітектурно-художнього образу:

- починаючи від процесу аналогізації, що підкоряється акцентуванню принципу комунікативності, відбувається пошук і визначення провідних співвідношень між аналогіями, запозиченими із різних сфер матеріального і духовного світів, внаслідок чого фіксуються першообразні зв'язки, котрі отримують первісну символічну форму;
- подальший процес схематизації, що відбувається під проводом принципу трансформативності, звужує пошукове коло, формуючи насичені новим змістом вузли між зв'язками і як наслідок, їх первина символічна форма отримує нове значення;
- наступний процес алегоризації, котрий керується принципом комутативності, продовжує звужувати і концентрувати інформаційне коло пошуку за рахунок трансформації первинних образів-зв'язків й їх схематичних значень у нові змісти алегоричних форм подальшої символізації архітектурно-художнього образу міського середовища;
- останній етап символізації, що спирається на принцип метаморфічності, остаточно фільтрує, ущільнює, концентрує й очищує від зайвого попередньо отримані змісти і, як наслідок, відбувається їх переродження у символічний знак-образ.

У такому вигляді, модель символізації архітектурно-художнього образу міського середовища узагальнює матеріальні, рушійні, формальні і цільові причини образотворення, в якості котрих виступають процеси і стадії аналогізації,

схематизації, алегоризації і символізації, що ієрархічно підпорядковані мікро-, локальному, макро- і глобальному рівням розгортання середовищних образів.

Детальний аналіз образотворчих перетворень на локальному, макро- і глобальному рівнях символізації, проведений на прикладі м. Києва, засвідчив наявність ознак символічного підходу в окремих архітектурно-містобудівних проектних пропозиціях ("Коло київських міських брам: середовище нових майданів"; схема "висотної корони" розташування висотних будівель; пропозиція по забудові Рибальського півострова "Сіті-центр") (рис. 1). Цей підхід відобразився у стадіях поступового розгортання процесу аналогізації та принципу комунікативності, потім схематизації і трансформативності, алегоризації і комутативності, і, нарешті, символізації і метаморфічності архітектурно-художнього образу. При цьому виявлений в результаті дослідження системний і постадійний розвиток закінчився утворенням символічного знаку-образу на більш високому рівні міського планування, таким чином охопивши три містобудівні рівня символізації (локальний, макрорівень і глобальний).

На цій основі запропонована методика символічного пошуку архітектурно-художнього образу міського середовища, яка передбачає поетапне розгортання цього пошуку. Спираючись на відому модель організації проектно-дослідницької діяльності, яку розробив Дж. Джонс, пропонується виділення:

- етапу дивергенції (аналізу), пов'язаного із розширеним збором і накопиченням інформації, запозиченої у різних галузях знання, зі встановленням змістовних комунікаційних зв'язків між цими запозиченнями;
- етапу трансформації (синтезу), де пропонуються схеми перетворення відібраної інформації в абстрактні і відсторонені поняття і образи;
- етапу конвергенції (оцінки), пов'язаного із втіленням абстрактних схем і конкретних аналогій у алегоричні образи;
- завершального етапу інтеграції (об'єднання) першообразів-аналогій, їх схем і алегорій у єдиний, якісно відмінний і новий метаморфічний образ-символ.

У такому загальному вигляді методика символізації образотворення, що базується на загальновизнаних у біології, у теорії еволюції і у теорії проектування поняттях дивергенції, трансформації і конвергенції створює необхідні і достатні умови для вибору перспективного напрямку символізації архітектурно-художнього образу міського середовища на всіх етапах і рівнях його розвитку. Крім цього, методика може стати в нагоді при аналізі й оцінці стану досягнень і недоліків символічного підходу до історичного середовища з метою продовження традицій, їх оновлення на шляху підвищення художньо-естетичних і образних якостей міського середовища. Використання запропонованої методики стало в нагоді при проведенні аналізу процесів символізації на макро- і глобальному рівні реконструкції центральної частини м. Дніпропетровська, що дозволило логічно завершити розпочате у другому розділі дослідження цього міста.

Апробація і впровадження запропонованої методики в конкурсне проектування і проектну практику продемонструвало її потенціал і широкі можливості на шляху символізації при реконструкції історичних планувань, при проектуванні нових архітектурних об'єктів, при вирішенні прогностичних задач художнього образотворення. Зокрема, у конкурсних проектах щодо оновлення громадського простору Майдану

та центрального ядра м. Києва, наданих в межах міжнародного конкурсу "Територія Гідності" та архітектурного конкурсу ім. О. Плеханова, орієнтація на символізацію художньо-образних рішень дозволила поєднати в собі всі отримані образні зв'язки, значення і змісти у єдиному символічному образі-знаку та створити філософсько-естетичні обґрунтовані проектні пропозиції (рис. 2).

Результати впровадження запропонованої методики у конкурсне та реальне проектування, у навчальний процес, засвідчили ефективність низки розроблених прийомів, які стали практичним продовженням теоретичних принципів і методів символізації художнього образотворення міського середовища (рис. 3). Так, принцип комунікативності, який реалізується шляхом застосування методів просторовості і часовості, просторово-часовості і часо-просторовості підкріплюється відповідними прийомами симетризації і ритмізації, асиметризації і евритмізації першообразів. Прийом симетризації відображає відповідність і незмінність (інваріантність) простору у лінійному русі (плині) життєвого часу в архітектурно-художньому образі міського середовища. Прийом ритмізації – динамічне поєднання складових елементів архітектурно-художнього образу та вираження їх руху в межах гармонійної цілісності образу. Прийом асиметризації – зображає та відображає циклічне обертання руху часу у просторі життя і характеризує форму об'єкта, як образ схематичного відображення гармонійної безперервності і циклічності діючої сили Всесвіту. Прийом евритмізації – це прийом творення архітектурно-художнього образу, в якому всі елементи цілого поєднані між собою у певних динамічно-дзеркальних відношеннях, а також виражається і зображується багатогранність та багатовекторність життєвого часу в архітектурно-художньому образі міського середовища.

Наступній групі, що пов'язана із принципом трансформативності та методами подібності і відмінності, роз'єднаності і поєднаності, відповідають прийоми типізації і акцентування, класифікації і комбінування схем цих першообразів. Прийом типізації – виявляє суттєві риси, які відображаються у вигляді схематизації повторень і однорідності в структурі архітектурно-художньому образі міського середовища. Прийом класифікації продовжуючи дію прийому типізації, розподіляє і "класифікує" структуру першообразу на окремі складові елементи, але при цьому свідомо не приховуючи головні і другорядні, домінуючі і підлеглі, одиночні і розмножені складники образу. Прийом акцентування подалі розвиваючи прийом класифікації, підкреслює і робить акценти на відмінних елементах класифікованої структури архітектурно-художнього образу. Прийом комбінування проводить синтетичну і комбінаторну, об'єднуючу і аплікативну узагальнюючу схематизацію над структурною побудовою першообразу, комбінуючи в собі усі попередні прийоми принципу трансформації.

Принцип комутативності, який реалізується методами взаємозв'язковості і ансамблевості, комплексності і системності, стає залежним від практичних прийомів узгодження і наповнення, наближення і насичення першообразів та їх схем новими алегоричними змістами. Походження прийомів пов'язано із алегоричною характеристикою міри "накопичення" філософського змісту при творенні архітектурно-художнього образу і рівнем досяжності до кінцевої мети символізації.

Прийом узгодження – відповідає за подальше узагальнення і абстрактизацію архітектурно-художнього образу, що був попередньо отриманий у процесі схематизації, з вираженням в ньому у алегоричній формі індивідуальності художнього образу. Прийом наближення – відтворює і втілює абстраговане поняття про першообраз, послідовно продовжуючи і ускладнюючи проведену алегоризацію, формуючи художній образ як сукупність елементів, що організовані по філософсько-естетичним ознакам, але не володіють повною силою змістовної образності, тобто відбувається лише "наближення" до неї. Прийом наповнення – подалі "наповнює" виразністю алегоричну форму художньої образності, отриману в результаті дії прийому комплексності. Останній груповий прийом принципу комутації – прийом насичення першообразів та їх схем новим алегоричним змістом, як результат нашарування і об'єднання послідовних прийомів узгодження, наближення і наповнення, "насичує" архітектурно-художній образ міського середовища новою алегоричною формою.

Нарешті, кінцевий (цільовий) принцип метаморфічності, під проводом якого розгортаються методи зображальності і виражальності, зображальної виражальності і виражальної зображальності, завершується застосуванням відповідних прийомів трансляції і експресії, інтерпретації і репрезентації знаків-символів художнього формотворення на всіх рівнях і етапах архітектурно-містобудівного проектування. При цьому, прийом трансляції відповідає за перенос і переміщення (зображення) головного змісту у вигляді символічного художнього образу через "оптичну лінзу" відтворення (метаморфічного об'єднання послідовних і поступових перетворень процесів аналогізації, схематизації і алегоризації), де початковим "інформаційним імпульсом" слугує ідея символічного відображення першообразу. Прийом інтерпретації, продовжуючи і розвиваючи потенції, отримані в результаті роботи прийому трансляції, отримує додаткові здатності і властивості, що доповнюють кінцевий образ-символ певним роз'ясненням і тлумаченням у вигляді зображення і вираження закладеного філософського наповнення. Прийом експресії, як спосіб реалізації виражального методу символізації архітектурно-художнього образу міського середовища, виступаючи діалектичним по відношенню до прийому трансляції та продовжуючи і розвиваючи потенції, отримані в результаті прийому інтерпретації, підкреслено і наполегливо акцентує і виявляє почуття, емоції та переживання в художньому образі. Прийом репрезентації, діалектично протиставлений інтерпретації, представляє один архітектурно-художній образ за допомогою іншого художнього образу. Тобто, репрезентація – це відтворення баченого, почутого, відчутого людиною у вигляді виражального і зображального архітектурно-художнього образу, з можливими змінами у процесі відтворення отриманої інформації внаслідок аналізу, синтезу і моделювання, оцінки і кінцевого насичення.

Практичне застосування деяких із перелічених прийомів символізації архітектурно-художнього образу міського середовища в навчальному процесі дозволило підвищити рівень виразності у проектах студентів 1-го курсу (мікрорівень символізації - курсові проекти з розробки інформаційного об'ємно-просторового знаку для відомих сучасних будівель та споруд), 5-го курсу (локальний рівень символізації - дипломні роботи рівня бакалавру на тему "Дитячий

оздоровчо-реабілітаційний центр на базі Київської міської дитячої клінічної лікарні № 2"), 6-го курсу (макрорівень символізації - конкурсний проект щодо оновлення громадського простору Майдану та центрального ядра м. Києва), 3-го курсу (глобальний рівень - селище міського типу на 4000 мешканців).

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей і закономірностей формування архітектурно-художніх образів міського середовища на основі існуючих уявлень про символ і символізацію у філософії, літературі та мистецтві дозволили розширити і поглибити загальновідомі поняття символу і образу, з'ясувати роль і місце символізації в процесах образотворення, в художньо-естетичному обґрунтуванні й удосконаленні архітектурно-містобудівної діяльності. На цій основі в дослідженні запропоновано ряд узагальнень і принципів положень, висновків і результатів щодо формування символічного підходу і використання його потенціалу в теорії і практиці архітектурно-містобудівного проектування.

1. Сьогодні у природничих, гуманітарних і технічних галузях знання, у фундаментальних і прикладних дослідженнях все частіше використовуються терміни "символ" і "символізація", що супроводжується спробами більш чіткого визначення цих понять, у тому числі у сучасній архітектурно-містобудівній теорії. Спираючись на ці спроби, символ у роботі розуміється як найголовніша і кінцева складова художнього образу, що ієрархічно підпорядковує аналогії, схеми і алегорії, як визначальні зв'язки і тотожність між реальним і ідеальним світом архітектурно-містобудівних форм і просторів, між їх абстрактною виражальністю і конкретною зображальністю, в сукупності спрямованих на досягнення якісно нового художньо-естетичного рівня розвитку і довершеності міського середовища. Міське середовище визначається як складна багат шарова система, яка інтегрує в собі планувальну форму міста (глобальний рівень), ландшафтну архітектуру, ансамблі, вулиці і майдани (макрорівень), будівлі і споруди (локальний рівень), міські монументи та малі архітектурні форми (мікрорівень).

2. Встановлено, що існуючі методи символічного підходу сьогодні носять безсистемний і невпорядкований характер, не розкривають в повній мірі зміст механізмів і процедур художнього образотворення. У дослідженні запропонована модель послідовного і поступового розгортання цих механізмів і процедур шляхом приведення етапів образотворення у відповідність до теорії діючих і кінцевих причин. При цьому: аналогія стає відповідною за матеріальну основу побудови першообразів; схема абстрагування цих першообразів, як джерело і перший крок стає рушійною причиною; алегорія, надаючи тілесності конкретиці аналогій і абстрагованості схем, відповідає за формальну ідею образу; символ, як кінцева причина відповідає за його цілісність, інтегруючи в собі всі першопричини та першообрази аналогій, схем й алегорій.

3. Послідовний і водночас ієрархічний характер взаємодії цих причин дозволив упорядкувати процеси художнього образотворення, що відповідають чотирьом рівням і стадіям поступового абстрагування і матеріалізації цих образів. Перший етап і рівень пов'язаний з процесами первинної аналогізації, тобто з проведенням аналогій. Схематизація – етап і рівень узагальнення і абстрагування характерних

ознак першообразів. Алегоризація, орієнтуючись на конкретизацію схем і надання їм тілесної індивідуальності, зосереджується на конкретному художньому відображенні відстороненого змісту. Формування образу завершується на етапі і рівні його символізації, коли узагальнення попередніх етапів переосмислюється до створення якісно відмінного, водночас простого і складного, зрозумілого і завуальованого знаку-символу, як верхівки художнього образу.

4. На основі дослідження архітектурно-художніх образів міського середовища більш ніж 40 міських розпланувань і пошукових пропозицій, 10 містобудівних та ландшафтних ансамблів, 50 архітектурних споруд та монументальних пам'яток з'ясовано, що складна і розгалужена взаємодія цих процесів підкоряється ряду системних принципів, що розкривають механізми, зміст і форми символізації на різних етапах і рівнях становлення. Серед них принципи: комунікативності аналогій, трансформативності схем, комутативності алегорій, метаморфічності символів. Принцип комунікативності відображає зв'язковість між ретельно підібраними аналогіями і їх відповідними першообразами. Принцип трансформативності стимулює подальше перетворення аналогій і первинно-отриманих образів шляхом їх абстрактної схематизації. Принцип комутативності відповідає за "переключення" в аналогіях і схемах раніше набутих змістів і форм за посередництвом нового алегоричного перевтілення. Принцип метаморфічності інтегрує в собі аналогії, схеми і алегорії першообразів, в результаті чого відбувається їх переродження у якісно новий і відповідний естетичним цінностям і художнім цілям довершений образ-символ.

5. Перевірка дієвості і потенціальних можливостей застосування принципів символізації дозволила узагальнити і систематизувати методи їх практичної реалізації. Реалізації принципу комутативності сприяють методи виявлення і застосування характерних "просторових" і "часових" ознак при проведенні аналогій і відбору первинних образів. Принцип трансформативності підпорядковує методи виявлення і використання "подібності" і "відмінності", "роз'єднаності" і "поєднаності" обраних аналогій і першообразів. Принцип комутативності розкривається у методах "взаємозв'язковості" і "ансамблевості", "комплексності" і "системності", використання яких обґрунтовує характер переключення аналогій та схем на алегоричну основу образу. За впровадження принципу метаморфічності відповідають методи, що встановлюють ступінь пріоритетності "зображальності" і "виражальності" архітектурно-художніх образів міського середовища, що в значній мірі характеризує протистояння між емоційною і конкретною зображальністю й виражальною абстрагованістю образів.

6. На основі вищезазначених принципів і методів розроблена структурно-логічна модель символізації архітектурно-художніх образів міського середовища, дослідження і конкретизація якої дозволили проаналізувати проектні пропозиції щодо оновлення архітектурно-містобудівного середовища Києва з позицій повноти й завершеності його художніх образів на локальному і глобальному рівнях міського розпланування і забудови, сформулювати ряд прийомів підвищення естетичних і поглиблення змістовних якостей міського середовища.

7. Узагальнення результатів моделювання та експериментального проектування створило основу для розробки методики символізації архітектурно-художнього образотворення, яка спроможна забезпечити системне упорядкування образів

міського середовища у алгоритмі дій, спрямованих на дивергенцію (аналіз), трансформацію (синтез), конвергенцію (оцінка) й інтеграцію (об'єднання). Головним завданням дивергенції виступає пошук і аналіз аналогій. Трансформація – етап творчого переосмислення і синтезу результатів дивергентного аналізу з метою обрання схем систематизації аналогій і першообразів. Конвергенція – етап формування архітектурно-художнього образу шляхом зближення першообразів та схем на тлі переоцінки і вибору узагальнюючої алегорії. Інтеграція – останнє, кардинально якісне оновлення, що пов'язано зі стрибкоподібним переходом від алегорій до символів, реалізація якого спрямована на завершення і повноту обраної художньо-образної концепції гармонійного розвитку міського середовища.

ПУБЛІКАЦІЇ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Булах І. В. Теоретичний досвід символізації у креативному урбанізмі / І. В. Булах // Монографія. За заг. ред. Б. С. Черкеса та Г. П. Петришин. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. - С. 577-583.
2. Булах І. В. Символ і символізація у філософсько-теоретичних дослідженнях, у мистецтві й архітектурі / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2008. - №20. – С. 24-35.
3. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2009. - №22. – С. 37-62.
4. Булах І. В. Символ і символізація у філософсько-теоретичних дослідженнях, у мистецтві й архітектурі / І. В. Булах // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В. Я. – Х.: ХДАДМ, 2009. – С. 12-16.
5. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях в епоху Відродження і Бароко (XV – поч. XVIII ст.) / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2010. – №24. – С. 63-67.
6. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях епохи Просвіти (XVIII – поч. XIX ст.) / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2010. – № 25. - С. 10-18.
7. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях Постмодернізму (XX ст.) / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2011. – № 26. - С.9-18.
8. Булах І. В. Символізація художніх образів сучасного архітектурного середовища / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2014. – №36. - С. 11-16.
9. Булах І. В. Символізація художніх образів у містобудуванні / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Містобудування та територіальне планування / Відпов. ред. М. М. Осетрін. - К.: КНУБА, 2014. - №51. - С. 24-30.
10. Булах І. В. Конкурсне проектування як важливий засіб професійної підготовки студентів архітектурних спеціальностей / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. –

К.: КНУБА, 2015. – № 38. - С. 3-11.

Статті в іноземних наукових виданнях:

11. Bulakh I. Symbol and methods of symbolizing in architecture and town-planning XV-XVIII century / I. Bulakh // Innovative development trends in modern technical sciences problems and prospects / Science editor A. Burkov. – San Francisco, California: B&M Publishing, 2013. – p. 12-14.
12. Булах І. В. Загальні положення символічного підходу до формування і розвитку архітектурно-планувального образу міського простору / І. В. Булах // Zbiór raportów naukowych "Informacja naukowa i techniczna w planowaniu oraz realizacji badań i wdrożeń projektów". (29.09.2014 - 30.09.2014) - Warszawa: Diamond trading tour, 2014. - str. 22-30.
13. Булах І. В. Роль містобудівної та архітектурної символізації в ревіталізації центральної частини м. Києва в рамках міжнародного конкурсу "Територія Гідності" / І. В. Булах // Zbiór raportów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka" (29.06.2015 - 30.06.2015) - Warszawa: Diamond trading tour, 2015. - str. 5-9.

Тези конференцій:

14. Булах І. В. Використання теоретичного досвіду символізації для вирішення сучасних питань креативного урбанізму / І. В. Булах // Міжнародна наукова конференція "Креативний урбанізм", 24-25 травня 2013 р.: тези доповідей / відп. за вип. Г. П. Петришин. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 24-25.
15. Булах І. В. Синтез досвіду філософії, літератури і образотворчого мистецтва як підґрунтя для архітектурно-містобудівної символізації / І. В. Булах // Перша всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених, аспірантів і студентів "БудМайстерКлас", 26-27 листопада 2015 р.: робоча програма та тези доповідей – Київ: КНУБА, 2015 – С. 51.

АНОТАЦІЯ

Булах І. В. Принципи символізації архітектурно-художнього образу міського середовища. – Рукопис. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури – Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2016.

У дисертації досліджується актуальна проблема теоретичного обґрунтування і формування архітектурно-художнього образу міського середовища на основі досвіду символізації у філософії, літературі, образотворчому мистецтві, містобудуванні та архітектурі. Дослідження проводилось на мікро-, локальному, макро- і глобальному рівнях символізації міського середовища. У роботі визначені головні процеси художнього образотворення (аналогізація, схематизація, алегоризація і символізація). Сформульовано принципи символізації архітектурно-художнього образу міського середовища (комунікативність, трансформативність, комутативність і метаморфічність). Запропонована ідеалізована структурно-логічна модель. Розроблена методика образотворення, яка включає етапи дивергенції, трансформації, конвергенції і інтеграції. Виявлені методи просторово-часового розвитку залучених аналогій; з'ясування подібності і відмінності, роз'єднаності і поєднаності у схемах образотворення; комплексні і системні методи узагальнення аналогій і схем в алегоріях; зображальні і виражальні методи символічного

відображення образу.

Ключові слова: архітектурно-художній образ, символізація, принципи символізації, аналогізація, схематизація, алегоризація.

АННОТАЦИЯ

Булах И. В. Принципы символизации архитектурно-художественного образа городской среды. - Рукопись. – Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01 - теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры - Киевский национальный университет строительства и архитектуры, Киев, 2016.

В диссертации исследуется актуальная проблема теоретического обоснования и формирования архитектурно-художественного образа городской среды на основе опыта символизации в философии, литературе, изобразительном искусстве, градостроительстве и архитектуре. Исследование проводилось на микро-, локальном, макро- и глобальном уровнях символизации городской среды. В работе определены главные процессы художественного формирования образа (аналогизация, схематизация, алегоризация и символизация). Сформулированы принципы символизации архитектурно-художественного образа (коммуникативность, трансформативность, коммутативность и метаморфичность). Предложена структурно-логическая модель. Разработана методика символизации, включающая этапы дивергенции, трансформации, конвергенции и интеграции. Предложены методы пространственно-временного развития аналогий; методы сходства и различия, разобщенности и объединенности в схемах образов; комплексные и системные методы обобщения аналогий и схем в аллегориях; изобразительные и выразительные методы символического отображения образа.

Ключевые слова: архитектурно-художественный образ, символизация, принципы символизации, аналогизация, схематизация, алегоризация.

SUMMARY

Bulakh I. Principles symbolizing architectural and artistic image of the urban environment. - Manuscript. - Dissertation for the candidate degree of architectural specialty 18.00.01 – theory of architecture, restoration of architecture monuments. - Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, 2016.

Study features and patterns of architectural and artistic images of the urban environment, based on existing concepts of symbol and symbolization in philosophy, literature and art allowed to broaden and deepen the concept known symbol and image, to clarify the role and place of symbolization in the process of creating images, artistic and improve the aesthetic justification of architecture and urban planning. On this basis, the study proposed a number of generalizations and key provisions, conclusions and results in the formation of the symbolic approach and its potential use in the theory and practice of architecture and urban design. Symbol of the study is understood as the main component and the final artistic image that hierarchically subordinate analogies and allegories scheme as defining relationships and identity between the real and the ideal world of architectural and urban forms and spaces between their abstract and concrete expression, together to achieve a qualitatively new level of artistic and aesthetic development and perfection of the urban environment. However, the urban environment is defined as a complex multi-layered system that integrates planning form the city streets and squares, buildings and

structures, landscape architecture and landscaping of the same time, relatively autonomous and reciprocally integrated architectural and artistic images of architectural and urban components.

The complexity of the urban environment leads to consider the symbolism as a complex hierarchical system, the construction of which requires first the analogy, then they are schematic and allegories that are woven into a multilevel hierarchical structure of the urban environment, where his micro level symbolization artistic image appears in urban monuments and sculptures; locally symbolic shaping is distributed on buildings; macro images is symbolization urban ensembles, streets and squares; at the global level symbolization planning covers the whole shape of the city, its compositional frame of the main streets and highways, intersections and end them on city streets. The study proposed a model of coherent and progressive development of these mechanisms and procedures by bringing the image of phases in line with the existing method Aristotle and final causes. Thus, the analogy is appropriate for the material basis of construction; circuit abstraction of these bases as the source and the first step is the driving reason; allegory, giving physicality analogies and abstraction schemes, is responsible for the formal idea of an image as a combination of abstract and concrete content of the image; character as the ultimate cause of his new charge, again converted integrity, integrating in itself all the root causes and analogies, schemes and allegory. Consecutive while the hierarchical nature of the interaction of these reasons streamline processes allow the formation of artistic images corresponding to four stages and levels of abstraction and gradual materialization of these images.

The first phase is associated with the level for the first analogy, that of conducting organic analogies and analogies of inanimate nature. Schematization is the first step to generalization and abstraction leading characteristic features of analogies. Allegory, focusing on the specification of these schemes and providing physical identity, focused on detached artistic reflection of these schemes and analogies, which stresses the more complex content in concrete form the new object. Creating image ends at its symbolization when summarizing the previous stages rethought from a new angle and a new step to complete the abstract concrete thinking and creating on this basis qualitatively different, both simple and complex, clear and subtle signs, symbols, as the top artistic image.

The principle of communication reflects the close ties between the carefully chosen analogies and their respective first images that are material causes reproduction processes symbolization. The principle of transformation as the driving reason justifies and encourages further transformation of concrete analogies and pr-obtained images, their abstract schematic and removed the content. Reflecting the formal cause of image search in the processes of symbolization, is responsible for switching principle "switch" in the schemes previously acquired content and form through the new reincarnation of the first allegorical images. The principle of metamorphism as the ultimate cause of symbolization, combines and integrates acting causes and consequences of analogies, generalization and abstraction schemes and allegories first images, resulting in their radical rebirth in a new, unpredictable, but the most appropriate timeless aesthetic values and high artistic goals accomplished image-symbol.

Keywords: architectural and artistic image, symbolizing, principles of symbolization, analogical, schematization, allegorical.

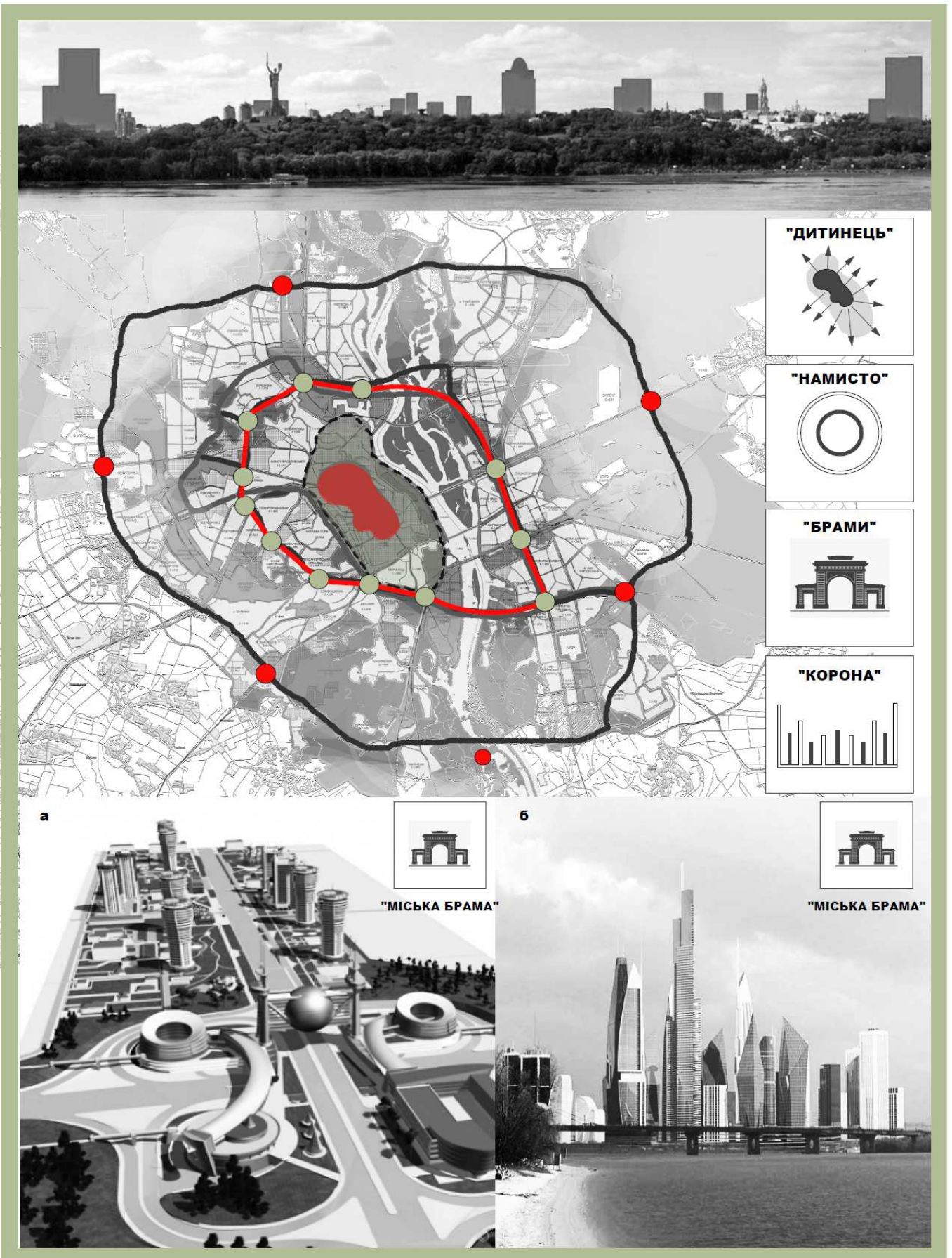

Рис. 1. Символізація художніх образів міського середовища у схемі розміщення висотної забудови м. Києва: а - "Сфера" на Житомирському в'їзді, арх. О. С. Слепцов; б - Сіті-центр на Рибальському півострові, "УЦММ", арх. В. В. Товбич та ін.

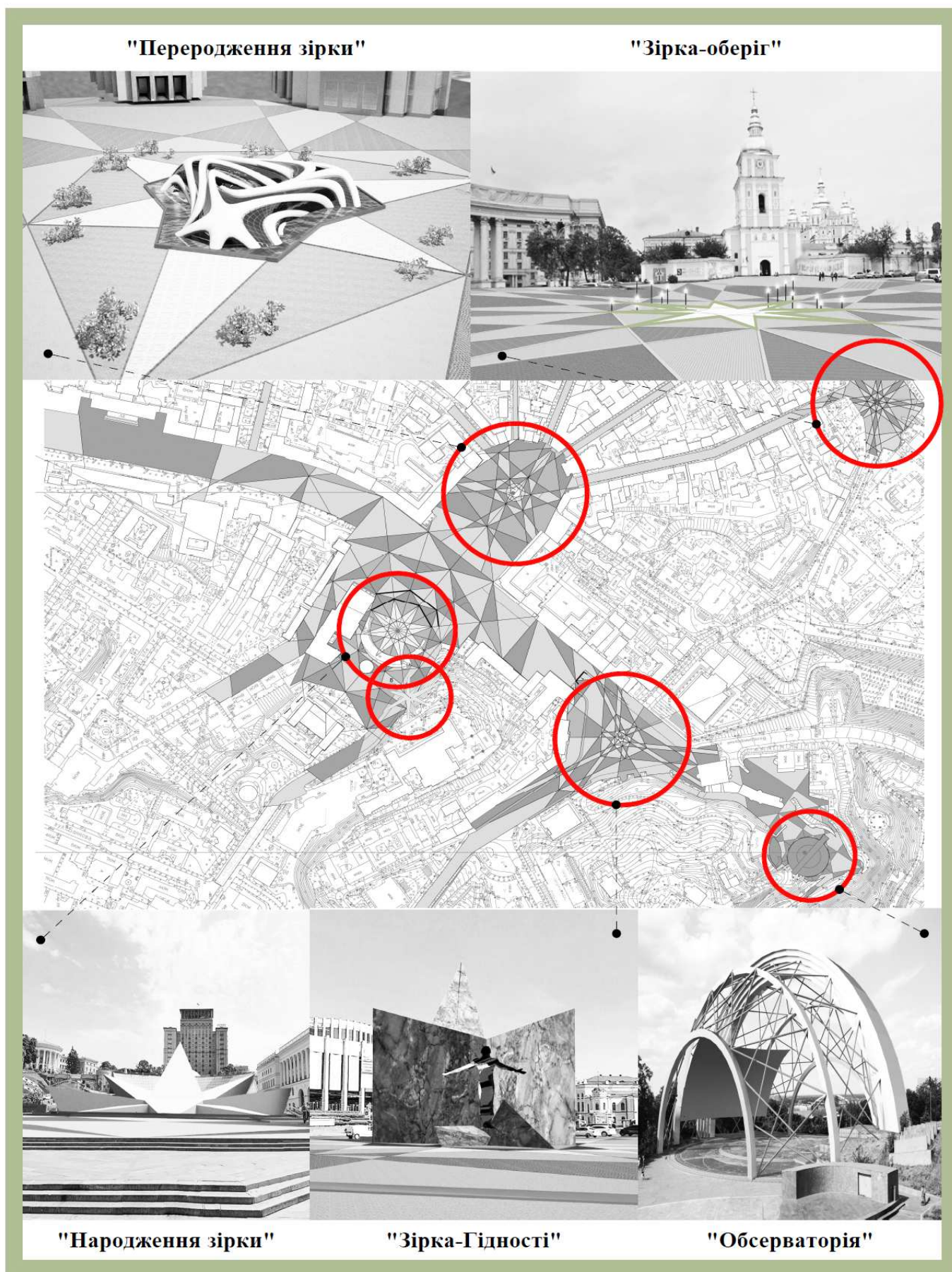

Рис. 2. Символічна спрямованість архітектурно-художніх образів міського середовища у проекті ст. 6-го курсу Булавінова М. (керівник проф. Тімохін В. О., ас. Булах І. В.) громадського простору Майдану в межах архітектурного конкурсу ім. О. Плеханова

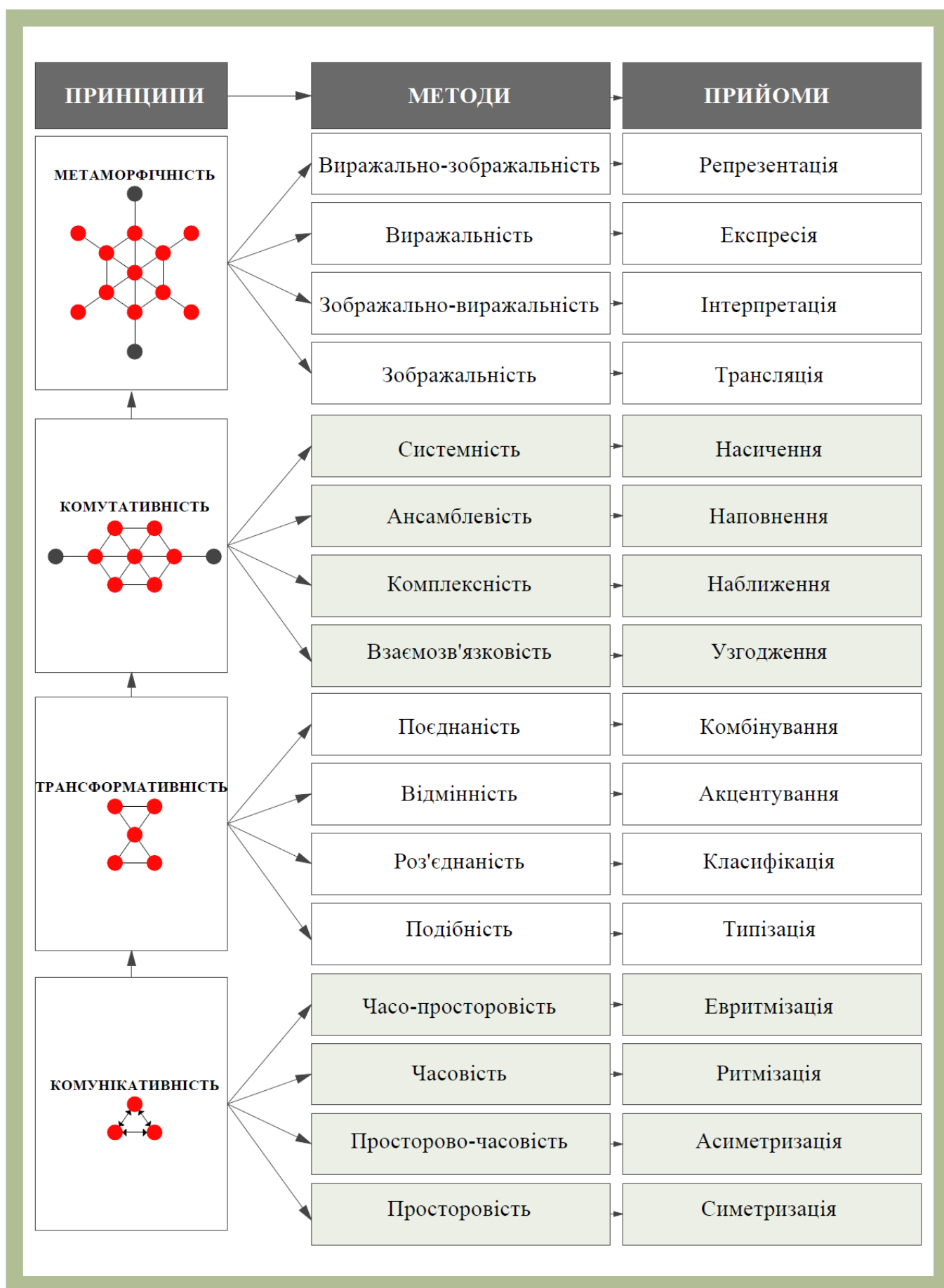

Рис. 3. Принципи, методи і прийоми символізації архітектурно-художнього образотворення